

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Факультет педагогіки та психології
Кафедра практичної психології

О.М. Гурова, Л.В. Калашникова

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ
З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ:
Методичні рекомендації для студентів, які
навчаються за напрямом підготовки:
6.030103 Практична психологія**

Кропивницький 2017

УДК 15(07)
ББК 88. р
М 54

Рекомендовано до друку кафедрою практичної психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 4 від 30 листопада 2017)

Рецензенти: Г.О. Горська, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри практичної психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Л.В. Ключек, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Відповідальний за випуск: Л.В. Калашникова, старший викладач кафедри практичної психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Гурова О.М., Калашникова Л.В.

Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з практичної психології: Метод. рекомендації для студентів, які навчаються за напрямом підготовки: 6.030103 Практична психологія / За ред. Л.В. Калашникової. – Кіровоград.: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – 44 с.

Викладено вимоги та рекомендації до організації, проведення й оформлення результатів наукових розвідок студентів – майбутніх психологів. Методичні рекомендації стануть у нагоді керівникам курсових робіт з практичної психології та студентам, які навчаються за напрямом підготовки: 6.030103 Практична психологія.

УДК 15(07)
ББК 88.р М 54

Гурова О.М., 2017
Калашникова Л.В., 2017

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Загальні положення щодо виконання курсової роботи з психології та оформлення її результатів.....	6
1.1. Керівництво та етапи виконання курсової роботи з психології.....	6
1.2. Види курсових робіт із психології.....	8
2. Структура курсової роботи з психології.....	9
2.1. Оформлення структурних частин курсової роботи з психології та стиль викладу наукового матеріалу.....	9
2.2. Титульний аркуш	9
2.3. Зміст курсової роботи з психології.....	12
2.4. Перелік умовних скорочень	12
2.5. Вступ до курсової роботи з психології.....	12
2.6. Основна частина курсової роботи з психології.....	18
2.7. Висновки до курсової роботи з психології.....	19
2.8. Список використаних джерел.....	20
2.9. Додатки.....	20
3. Захист курсової роботи з психології та її оцінювання.....	21
3.1. Порядок захисту курсової роботи.....	21
3.2. Критерії оцінювання курсової роботи.....	22
4. Тематика курсових робіт із психології.....	27
Додатки.....	30
Додаток 1. Зразок оформлення титульної сторінки курсової роботи.....	30
Додаток 2. Зразок оформлення змісту курсової роботи.....	31
Додаток 3. Приклад вступу до курсової роботи.....	32
Додаток 4. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел.....	36
Список використаних джерел.....	38

ПЕРЕДМОВА

Реалії сьогодення вимагають від сучасного студента не тільки глибоких та систематичних знань, але й творчого потенціалу, розвиненої здатності до самовдосконалення та наукових пошуків. Володіючи професійними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні практичному психологу, випускник педагогічного вищого навчального закладу зможе творчо підходити до оптимізації технологій педагогічного процесу, інноваційної діяльності та розв'язання проблем, які виникають у освітньому просторі.

Одним із ефективних шляхів зростання ролі самостійної роботи, творчого потенціалу та залучення майбутніх практичних психологів до наукових пошуків виступає написання курсових робіт.

Курсові роботи з практичної психології виступають самостійними творчими дослідженнями студентів, що мають науково-дослідний характер. З огляду на це робота студентів не повинна обмежуватися реферуванням наукових джерел, а містити самостійний виклад матеріалу, який стосується досліджуваної проблеми та результати емпіричних досліджень.

Методичні рекомендації спрямовані на розкриття особливостей написання та оформлення курсових робіт з психології, які передбачені навчальним планом підготовки бакалаврів і є обов'язковими для всіх студентів IV курсу, що сприяє більш поглибленому вивченню практичної психології та служить перевіркою міри усвідомлення та міцності знань студентів.

Головною метою виконання курсової роботи з практичної психології є: оволодіння навичками дослідницької діяльності, узагальнення та систематизація поглядів науковців щодо певної проблеми, підбір та апробація експериментального інструментарію з метою підтвердження гіпотези дослідження, розробка корекційної програми.

У процесі роботи студенти розвивають та вдосконалюють наступні навички та вміння:

- самостійно формулювати проблему дослідження;
- визначати мету, гіпотезу, основні завдання, предмет та об'єкт дослідження;
- здійснювати пошук та аналіз науково-теоретичного матеріалу з досліджуваної проблеми;
- узагальнювати та систематизувати наукову інформацію на задану тематику;
- добирати психодіагностичний інструментарій та проводити експериментальні дослідження;
- логічно та аргументовано викладати свої думки та робити висновки;
- публічно захищати курсову роботу: робити наукове повідомлення, відповідати на запитання, відстоювати власну точку зору.

Методичні рекомендації розраховані на студентів, які навчаються за напрямом підготовки: 6.030103 Практична психологія. У методичних рекомендаціях розкриті вимоги до написання та оформлення курсових робіт з практичної психології та критерії їх оцінювання. Представлено орієнтовну

тематику курсових робіт з практичної психології для студентів IV курсів факультету педагогіки та психології ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

Методичні рекомендації вміщують відомості щодо організації психолого-педагогічного дослідження, підготовки, написання та захисту курсових робіт. У додатках подано зразки оформлення титульної сторінки курсової роботи, змісту, вступу та списку використаних джерел.

В основу методичних рекомендацій покладено вимоги нормативних документів (державних стандартів) щодо оформлення складових курсової роботи, а також використана інформація, що міститься в довідкових виданнях.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ОФОРМЛЕННЯ ЇЇ РЕЗУЛЬТАТІВ

1.1. Керівництво та етапи виконання курсової роботи з практичної психології

Виконання курсової роботи з практичної психології передбачає декілька етапів:

1. Вибір теми дослідження та вивчення наукової літератури.
2. Розробка робочого плану та основних питань дослідження.
3. Аналіз, систематизація та узагальнення наукового матеріалу з теми дослідження.
4. Формування основних теоретичних положень, проведення та аналіз результатів експериментального дослідження та розробка практичних висновків і рекомендацій.
5. Оформлення курсової роботи.
6. Рецензування роботи та її оцінка науковим керівником.
7. Захист курсової роботи.

Керівництво та контроль за ходом написання і рецензування курсової роботи здійснює науковий керівник, який має працювати на випускаючій кафедрі.

Науковий керівник надає наукову та методичну допомогу, систематично контролює виконання роботи, вносить необхідні корективи, дає рекомендації стосовно доцільності прийняття того чи іншого рішення, а також готує висновок про завершеність роботи. Систематичні консультації з науковим керівником допомагають студенту у виборі методів дослідження, дотриманні вимог щодо змісту та оформлення роботи, своєчасному усуненні зауважень.

Керівництво курсовою роботою з боку викладача передбачає:

- виявлення рівня підготовки студента до написання курсової роботи з практичної психології;
- допомогу під час вибору та формулювання теми роботи, усвідомлення її змісту та розробка плану;
- рекомендації щодо списку літератури та методики її вивчення;
- допомогу в організації проведення наукового дослідження;
- допомогу під час написання наукових статей чи тез;
- консультації щодо змісту, стилю та оформлення роботи;
- перевірку своєчасності виконання завдань курсової роботи як за розділами, так і загалом;
- читання підготовленої роботи, вказання на її недоліки та неточності;
- написання відгуку на курсову роботу;
- допомога в підготовці роботи до захисту.

Керівництво та контроль за ходом написання курсової роботи з практичної психології передбачає проведення декількох консультацій під час

безпосереднього написання студентом курсової роботи та проходження ним виробничої практики і, як правило, стосуються узагальнення опрацьованих теоретичних матеріалів, використання результатів експериментальних досліджень у роботі, уточнення позиції студента щодо окремих питань, які розглядаються в курсовій роботі тощо. У результаті поточних консультацій студент повинен одержати від керівника конкретну допомогу у вирішенні питань, які виникають у процесі написання курсової роботи.

Як правило, науковий керівник має провести чотири консультації.

Метою першої зустрічі є визначення теми дослідження. Перелік тем курсових робіт із психології затверджується кафедрою практичної психології ЦДПУ імені Володимира Винниченка.

Наукова робота студента має бути присвячена темі, що спрямована на розв'язання актуальних проблем сучасної практики та теорії психологічної науки. Студентові надається право обирати тему в рамках орієнтовної тематики, що визначена кафедрою практичної психології. Разом із тим, він може запропонувати й іншу тему, відповідно до свого наукового та практичного інтересу. Основними критеріями вибору теми курсової роботи з практичної психології є: актуальність, новизна, практична значущість та існування теоретичної бази дослідження.

Друга консультація, як правило, відбувається через місяць. Студент має надати керівникові зміст та вступ курсової роботи, де розкривається актуальність, мета, задачі, об'єкт, предмет та гіпотеза дослідження. Студент має здійснювати пошук, аналіз та узагальнення наукових джерел із обраної теми, які будуть використані під час підготовки першого варіанту тексту курсової роботи. Якщо в роботі планується проведення емпіричного дослідження, то на другу консультацію студент має принести варіант програми психологічного дослідження.

Третя консультація (через місяць) спрямована на знайомство з повним текстом курсової роботи.

Ознайомлюючись із текстом відповідного розділу, керівник формулює конкретні зауваження та інші міркування на полях або на окремому аркуші. Він здійснює загальну оцінку розділу, зокрема, вказує, якою мірою поданий варіант відповідає вимогам до курсової роботи, робить зауваження, які повинні враховуватись студентом під час доопрацювання, рекомендації щодо вдосконалення підготовлених розділів.

Четверта зустріч передбачає одержання відгуку, оцінки роботи від наукового керівника. Крім того, на цій консультації можуть підніматися питання щодо проведення захисту курсової роботи. Зокрема, науковий керівник повинен ознайомити студента із загальними вимогами до виступу під час захисту курсової роботи, пояснити характер та форми відповідей на можливі запитання під час виступу.

1.2. Види курсових робіт з практичної психології

Відповідно до навчального плану студенти IV курсу пишуть курсову роботу з практичної психології, яка може мати реферативний та дослідницький характер.

У роботі реферативного типу узагальнено та систематизовано викладаються результати психологічних досліджень, що присвячені обраній науковій проблемі. У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури, студент повинен здійснити порівняльний аналіз різних підходів (точок зору) на проблему, що вивчається; навчитися знаходити невирішені й дискусійні питання та підходи до неї; визначити ступінь достовірності інформації, яка міститься в науковій літературі, її доказовість; викласти власні оцінювальні судження з приводу основних теоретичних положень; розкрити зв'язок проблеми, яка досліджується, з діяльністю практичного психолога.

Робота дослідницького характеру (емпірична курсова робота) повинна містити:

- а) реферативну частину, де на основі аналізу наукових джерел характеризується стан досліджуваної проблеми;
- б) експериментальну частину з обґрунтуванням методів, які було використано в курсовій роботі, опису ходу дослідження та його результатів;
- в) практичну частину, до якої входять конкретні прийоми, корекційні програми та шляхи вирішення досліджуваної проблеми.

Під час виконання емпіричної науково-дослідної роботи студент повинен засвоїти вміння:

- обґрунтовувати актуальність та новизну емпіричного дослідження; визначати його предмет та об'єкт; формулювати мету, гіпотезу та завдання емпіричного дослідження;
- планувати емпіричне дослідження та прогнозувати достовірність отриманих результатів;
- обирати психологічний інструментарій для перевірки гіпотези емпіричного дослідження;
- практично оволодіти методикою емпіричного дослідження як засобу вирішення науково-дослідного завдання;
- здійснювати кількісну та якісну обробку даних емпіричного дослідження;
- повно та стилістично правильно описувати процес та результати емпіричного дослідження;
- розробляти унаочнення (схеми, діаграми, графіки) та інтерпретувати результати емпіричного дослідження;
- формулювати висновки, отримані в результаті емпіричного дослідження та рекомендації щодо їх використання.

2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

2.1. Оформлення структурних частин курсової роботи з практичної психології та стиль викладення наукового матеріалу

Курсова робота з практичної психології повинна містити:

- титульну сторінку(Додаток 1);
- зміст (Додаток 2);
- перелік умовних скорочень;
- вступ (Додаток 3);
- основну частину, що складається з розділів та підрозділів до них;
- висновки;
- список використаних джерел (Додаток 4);
- додатки.

Оформлення структурних частин роботи

Обсяг науково-дослідницької роботи – 40-60 друкованих сторінок.

Текст курсової роботи друкується на папері формату А-4 (з використанням шрифтів текстового редактора Microsoft Word розміру 14 з полуторним міжрядковим інтервалом). Відтиски на папері повинні бути чіткими.

Розмірні показники друку:

- в одному рядку 60 + 2 знаки з урахуванням пропусків між словами;
- абзацний відступ 3-5 інтервалів;
- на одній сторінці суцільного тексту 40 +2 рядки;
- верхнє поле 20мм, праве - 10мм;
- ліве нижнє довільне, але не менше 20мм;
- заголовки відокремлюються від тексту зверху і знизу 3 інтервалами.

Заголовки структурних частин роботи "ЗМІСТ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ДОДАТКИ" друкуються великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкуються малими літерами (крім першої - великої) з абзацу. Крапку в кінці заголовку не ставлять.

До загального обсягу роботи не входять додатки, рисунки, таблиці, які займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів підлягають нумерації на загальних засадах.

Нумерація сторінок, розділів, пунктів, таблиць, формул подається арабськими цифрами без знаку №.

Першою сторінкою є титульний аркуш, але на ньому номер сторінки не ставиться. На наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки.

Кожну структурну частину роботи необхідно розпочинати з нової сторінки.

Робота повинна бути виконана державною мовою [11].

Кожна таблиця повинна мати свою назву, що відповідає її змісту. Назва і слово "Таблиця" починається з великої літери. Назва не підкреслюється.

Оформлення цитат.

При написанні курсової роботи з практичної психології необхідно давати посилання на літературні джерела, якими користувався студент. Такі посилання дають змогу відшукати монографії, наукові статті й ознайомитися з ними детальніше. Крім того, за необхідності, вони можуть дозволити перевірити достовірність відомостей про цитування документа.

У разі, якщо літературне джерело має декілька перевидань, то необхідно посилатися на останнє видання.

Якщо в курсовій роботі використовуються матеріали з монографій чи оглядових статей з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць.

Посилання додаються одразу після закінчення цитати в квадратних дужках, де вказується порядковий номер джерела у списку літератури та відповідна сторінка джерела (наприклад, [10, 367]).

При цитуванні текстів із газет, невеликих за обсягом нормативних документів посилання на сторінки необов'язкове (наприклад, [10]).

Посилання на авторів та джерела, з яких запозичуються матеріали або окремі результати - обов'язкове.

Стиль викладення наукового матеріалу.

При формуванні тексту курсової роботи студенти мають дотримуватися наукового стилю викладання. Не допускається використання побутового або публіцистичного стилів, відступів від загальноприйнятої наукової термінології.

Стилістичні вимоги до курсової роботи включають рівень грамотності студента та так званий академічний етикет. Характерною особливістю письмової наукової мови є формально-логічний виклад матеріалу, що передбачає побудову тексту в формі роздумів та доказів. Академічний етикет включає вичерпну доказовість висунутих положень, змістовну завершеність, цілісність та зв'язність тексту. Це досягається за допомогою спеціальних мовних засобів відображення логічних взаємозв'язків. Серед таких засобів слід назвати функціональні зв'язки (переважно вступні слова та обороти) - послідовність розвитку думки відображається за допомогою слів «на початку», «передусім», «потім», «по-перше», «по-друге», «отже», «так» та ін.; суперечливі відношення — словами «однак», «тим часом», «проте», «а втім»; причинно-наслідкові зв'язки — словами «відповідно», «тому», «внаслідок того», «завдяки цьому», «відповідно до цього», «окрім того»; перехід від однієї думки до іншої — «перш ніж перейти до ...», «звернімося до ...», «розглянемо», «зупинимося на», «розглянувши ... перейдемо до», «необхідно зазначити», та ін.; підсумовування відображається за допомогою слів «отже», «таким чином», «підводячи підсумки», «на основі результатів проведеного

дослідження можна зробити висновки» та ін. Аргументування як логічний процес, суть якого - довести істинність власних суджень (тезу доказу) за допомогою інших суджень (аргументів, доказів) є важливим елементом будь-якої наукової роботи.

Зазначені слова та обороти не завжди прикрашають викладення матеріалу, однак вони є стилістично прийнятними та необхідними у науковому тексті. Наприклад, якщо автор починає абзац зі слова «в дійсності» або «насправді», то читач налаштовується на сприйняття подальшого тексту як доказу положень, викладених вище. Слова «проте», «з іншого боку» налаштовують на очікування протиставлення, заперечення зазначеного вище. У наукових роботах такі слова використовуються для експліцитного виразу логічних зв'язків, які інакше виразити неможливо.

Іноді такі слова мають додаткову функцію — рубрикаторів тексту, оскільки сприяють більш глибокому та логічному його структуруванню.

Науковий текст відрізняється прагматичною спрямованістю на кінцевий результат. Тому в наукових роботах застосування слів має бути виваженим та максимально чітким, позбавленим стилістичних прикрас. Такий текст не передбачає художності, епітетів, метафор, емоційних засобів вираження. Принципову роль у науковому тексті відіграють спеціальні терміни, які необхідно використовувати в їх точному значенні та в необхідному місці. Не варто змішувати категоріальний апарат різних наук. Використовуються не лише окремі слова-терміни, але й певні фразеологічні обороти, які перетворилися в певні терміни. Мова йде про усталені словосполучення.

Характеризуючи синтаксичну будову наукового тексту, необхідно зазначити, що логічна цілісність частин курсової роботи потребує використання складних речень.

Стиль наукової роботи - це стиль безособового монологу, позбавленого суб'єктивності та емоційності. У тексті курсової роботи не прийнято використовувати власний займенник «я». Виклад у роботі власних думок автора здійснюється від третьої особи: «на нашу думку» або «на думку автора» тощо. Завдяки такому стилістичному прийому складається враження, що думка автора ніби імпліцитно підкріплюється думкою інших авторів. Окрім того, таке подання тексту виглядає більш скромно, дозволяючи автору не висувати себе на перший план. Для того щоб урізноманітнити текст, конструкції з займенником «ми» можна замінити «неозначено-особистими реченнями», наприклад «сутність розвитку можна розглядати з різних точок зору». Використовується також виклад авторської позиції від третьої особи («автор вважає, що») та пасивний стан («розроблений підхід до проблеми»).

Принцип точності наукового мовлення повинен бути основним принципом написання курсової роботи. Лексичні помилки, що пов'язані з неправильним підбором слів, можуть призвести до сутнісного викривлення та ускладнення тексту. Разом із тим, у тексті курсової роботи недоцільно використовувати багато іншомовних слів. Текст має відповідати єдиним вимогам до термінології. Слід уникати використання термінів-синонімів та іншомовних словотворень [7].

2.2. Титульний аркуш

Титульний аркуш курсової роботи з практичної психології оформлюється виключно згідно наведених зразків (Додаток 1). Прізвище, ім'я, по-батькові студента та керівника роботи повинні зазначатись повністю.

2.3. Зміст курсової роботи з практичної психології

Важливим етапом написання курсової роботи є складання плану, для правильної побудови якого потрібно проаналізувати літературу з обраної теми.

План повинен бути логічним, послідовним та відображати коло питань, що будуть висвітлені в курсовій роботі. Він має бути коротким, чітким та змістовним. Питання плану повинні складати єдину структурно-логічну систему, де наступний пункт розвиває й доповнює попередній.

На основі плану необхідно скласти ЗМІСТ курсової роботи, який включає назву та номери початкових сторінок усіх розділів та підрозділів (Додаток 2). ЗМІСТ складається з вступу, двох або трьох розділів, залежно від специфіки теми курсової роботи. У кожному розділі мають бути підрозділи. Перший розділ має теоретичне спрямування, другий - вміщує опис та результати проведеного експериментального дослідження, третій розділ може мати практичне спрямування. Крім розділів та підрозділів, до ЗМІСТУ мають входити ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ та ДОДАТКИ.

2.4. Перелік умовних скорочень

Перелік умовних скорочень необхідний лише в тому випадку, якщо курсова робота з практичної психології містить багато специфічних термінів, понять, маловідомих скорочень, символів, позначень, які слід було б пояснити та подати окремо.

Згідно з усталеною традицією, перелік скорочень та їх пояснення (у вигляді двох паралельних колонок за абеткою: ліва колонка – скорочення, права - пояснення) подають на початку роботи перед вступом, оскільки в ньому можуть бути використані окремі скорочення.

2.5. Вступ до курсової роботи з практичної психології

ВСТУП до курсової роботи має бути стислим, лаконічним та включати наступні складові:

- обґрунтування актуальності теми дослідження, сутність наукової проблеми, рівень її розробленості в наукових працях вітчизняних та зарубіжних психологів;

- об'єкт та предмет дослідження;

- мета, гіпотеза та завдання дослідження;

- теоретико-методологічна основа дослідження та методи психологічного дослідження;

- експериментальна база та контингент обстежуваних;

- наукова новизна, теоретичне та практичне значення курсової роботи.

Актуальність теми дослідження - це її відповідність сучасним запитам психологічної науки та суспільства. Обґрунтування актуальності теми дослідження передбачає розкриття важливості, обраної студентом, наукової проблеми для вирішення нагальних завдань, які стоять перед суспільством, наукою, школою. В основі актуальності теми дослідження лежить, як правило, суперечливість між наявним - обмеженим, неточним чи навіть неспроможним - знанням та елементами знання нового, яке не набуло завершеної форми. Тому часто найкращим способом обґрунтування актуальності теми є розгляд її "оточення" - інших, пов'язаних з нею, тем.

Загалом актуальність повинна виконувати дві функції:

1. Показати місце даної роботи (дослідження) в загальній проблемі.

2. Визначити, що саме в загальній проблемі є нерозв'язаним та, відповідно, вказати на спробу вирішення наукової проблеми, яка досліджується.

Висвітлення актуальності не повинно бути, з одного боку, багатослівним, а з іншого - формальним, таким, що лише повторює загальновідомі речі [7].

Для того, щоб виявити рівень розробленості проблеми, необхідно провести огляд наукової літератури, який присвячений цій темі. Він має включати систематизований та узагальнений аналіз існуючих підходів, результатів емпіричних досліджень, які стосуються досліджуваної проблеми. При цьому не варто зазначати бібліографічний опис наукових робіт, достатньо вказати прізвище автора та аспект проблеми, який ним досліджувався. Основна помилка, яку допускають студенти – огляд має форму анотованого списку і не відбиває рівень дослідження проблеми.

Одним із найскладніших етапів написання курсової роботи з практичної психології є визначення методологічного апарату дослідження - *об'єкта, предмета, мети, гіпотези та завдань дослідження*.

Головною вимогою до написання курсової роботи є відповідність теми, методологічного апарату та змісту роботи загалом.

Об'єкт дослідження – це загальна психологічна сфера пошуку, що перебуває в полі зору дослідника. В ролі об'єкта дослідження може виступати процес або явище, що породжує проблемну ситуацію.

Предмет дослідження – це частина об'єкта, певний аспект обраної проблеми, що підлягає вивченню в курсовій роботі.

Предмет дослідження за своїм формулюванням є близьким до теми роботи, а об'єкт має бути ширшим поняттям, тобто між об'єктом і предметом існують родово-видові відношення [9, 13]. Предмет дослідження визначає тему курсової роботи, яка формулюється на титульній сторінці як назва.

У психологічному дослідженні об'єктом і предметом можуть бути певні форми поведінки та діяльності людей, психічні явища (процеси, стани, властивості), типи особистостей, групи осіб тощо. Приклади співвідношення об'єкту та предмету психологічного дослідження наведено у таблиці.

Таблиця 1

Співвідношення об'єкту та предмету психологічного дослідження

Об'єкт дослідження	Предмет дослідження
Діяльність або процес психічного розвитку особистості на певному етапі онтогенетичного розвитку	Певні психологічні фактори, механізми, закономірності, що розкривають та характеризують процес діяльності або психічного розвитку особистості
<i>Наприклад, тема: Своєрідність мотивації навчальної діяльності у підлітків</i> <i>Об'єкт: навчальна діяльність підлітків.</i> <i>Предмет: мотивація навчальної діяльності підлітків</i>	
Психічні процеси	Їх структура, взаємозв'язок, механізми
<i>Наприклад, тема: Особливості творчої уяви молодших школярів</i> <i>Об'єкт: творча уява</i> <i>Предмет: особливості творчої уяви дітей молодшого шкільного віку</i>	
Психічні стани	Їх прояви, механізми виникнення, причини, наслідки
<i>Наприклад, тема: Профілактика синдрому професійного вигорання практичних психологів</i> <i>Об'єкт: синдром професійного вигорання практичних психологів.</i> <i>Предмет: шляхи профілактики професійного вигорання практичних психологів.</i>	
Психічні властивості	Їх індивідуальні особливості, прояви, фактори та механізми розвитку, зв'язок із іншими властивостями
<i>Наприклад, тема: «Образ тіла» в структурі самосвідомості підлітка</i> <i>Об'єкт: самосвідомість підлітка</i> <i>Предмет: «образ тіла» в структурі самосвідомості підлітка</i>	

Групи осіб за певними ознаками, типи особистостей	Психічні процеси, стани й властивості людей, функції та характеристики окремих психічних явищ, їх зв'язки і вплив один на одного
<p><i>Наприклад, тема: Психологічний клімат у трудовому колективі</i> <i>Об'єкт: міжособистісні стосунки у трудовому колективі</i> <i>Предмет: психологічний клімат як характеристика міжособистісних стосунків у трудовому колективі</i></p>	

[9, 13-14]

Мета та завдання дослідження мають бути чітко сформульованими та поєднувати науково-теоретичну та методично-практичну значущість роботи.

Мета дослідження формулюється коротко й точно, конкретизуючись у завданнях дослідження та виражає те основне, що повинен зробити дослідник.

Для теоретичного дослідження *мета* може бути сформульована таким чином:

- на основі аналізу об'єкта дослідження виявити, визначити, розкрити, охарактеризувати... (предмет дослідження);
- дати теоретичний аналіз проблеми...;
- проаналізувати, порівняти теоретичні підходи до...;
- теоретично обґрунтувати...;
- тощо.

Наприклад, тема роботи: Соціально-психологічна готовність дитини до навчання в школі. Мета: На основі аналізу проблеми розвитку особистості в дошкільному віці виявити та охарактеризувати показники соціально-психологічної готовності дитини до школи [9, 15-16].

Для емпіричного дослідження *мета* може включати наступні вислови: «за допомогою емпіричного дослідження виявити, визначити...». Під час формулювання мети можна й не конкретизувати спосіб вивчення певного наукового феномену, що автоматично передбачає єдність теоретичних та емпіричних завдань.

Наприклад, тема роботи: Професійна спрямованість педагога як чинник становлення міжособистісних стосунків молодших школярів в учнівському колективі. Мета: визначити роль професійної спрямованості педагога як чинника становлення міжособистісних стосунків молодших школярів [9, 16].

Гіпотеза - обґрунтоване припущення щодо існування певних психологічних явищ, зв'язків між ними, закономірностей та механізмів їх функціонування [13]. Вона не виникає в свідомості дослідника спонтанно, а є результатом глибокого усвідомлення теоретичних аспектів досліджуваної проблеми та її емпіричних досліджень. Гіпотеза не повинна містити очевидних істин, адже вона передбачає пошук нового в теорії та практиці психологічної науки.

Процес формулювання гіпотези відбувається в кілька етапів:

- вивчення об'єкта дослідження шляхом накопичення емпіричних та теоретичних знань, виокремлення на їх основі гіпотетично нових знань про нього;
- обрання методів дослідження задля доведення сформульованої гіпотези;
- доведення (або спростування) гіпотези, її уточнення та переконання в її істинності.

Під час проведення дослідження може бути висунуто декілька гіпотез.

Гіпотеза повинна задовольняти такі вимоги:

- бути обґрунтованою, відповідати науковим знанням;
- мати логічне та однозначне формулювання;
- включати теоретичне пояснення висунутого припущення;
- допускати (передбачати) емпіричну перевірку [13].

Наприклад, тема: Розвиток ідентифікації в підлітковому віці.

Гіпотеза дослідження: гармонійний розвиток особистості в підлітковому віці зумовлюється рівнем розвитку ідентифікації; подолання дисгармонійних проявів самосвідомості можливе за умови цілеспрямованого впливу на ідентифікацію.

У вступі студент має сформулювати **завдання власного дослідження**, які мають конкретизувати його мету. У реферативній курсовій роботі доцільно ставити не більше п'яти завдань, які пов'язані з теоретичним аналізом проблеми дослідження, розкриттям змісту досліджуваних психологічних явищ, з описом методичних процедур їх наукового вивчення. При цьому працює логіка: від загального поняття - до конкретного.

Наприклад, тема реферативної курсової роботи: Психологічні особливості спілкування підлітків.

Об'єкт: психологічні особливості підліткового віку.

Предмет: специфіка спілкування підлітків.

Мета: на основі теоретичного аналізу психологічних досліджень визначити особливості спілкування підлітків.

Завдання:

1. Дати психологічний аналіз підліткового віку.
2. Розкрити сутність спілкування як соціально-психологічного феномену.
3. Виявити та проаналізувати вікову специфіку спілкування підлітків.
4. Зробити огляд і описати методики дослідження психологічних особливостей спілкування підлітків [9, 17].

У курсовій роботі дослідницького характеру завдання можуть поділятися на теоретичні, методичні та емпіричні. Зокрема, завдання можуть стосуватися теоретичного аналізу проблеми, опису програми, методів та методик емпіричного дослідження, аналізу й інтерпретації його результатів. Отже, завдання емпіричної роботи формулюються за логікою її розділів.

Завдання дослідницького розділу формулюються за двома типовими логіками.

По-перше, це логіка структурних елементів, що становлять тему і предмет дослідження.

Наприклад, якщо предметом дослідження є психологічна готовність дитини до школи, то завдання дослідження можуть бути сформульовані таким чином:

- 1. Розглянути й узагальнити концептуальні моделі психологічної готовності дітей до школи.*
- 2. Дібрати комплекс психодіагностичних методик для дослідження психологічної готовності дітей до школи.*
- 3. Виявити особливості емоційно-вольової готовності дітей до школи.*
- 4. Визначити особливості соціально-психологічної готовності дітей до школи.*
- 5. Виявити особливості розвитку інтелектуально-пізнавальної сфери як показника готовності до школи.*

По-друге, це може бути логіка структурних елементів вибірки досліджуваних.

Наприклад (за тим же предметом), завдання дослідження:

- 1. Розглянути й узагальнити концептуальні моделі психологічної готовності дітей до школи.*
- 2. Дібрати комплекс психодіагностичних методик для дослідження психологічної готовності дітей до школи.*
- 3. Виявити особливості психологічної готовності до школи дітей із різними умовами виховання в сім'ї або в дошкільному закладі.*
- 4. Простежити особливості готовності до школи дітей 6-ти та 7-річного віку.*
- 5. Визначити гендерні відмінності психологічної готовності до школи хлопчиків та дівчат [9, 18].*

У вступі необхідно розкрити *теоретико-методологічні засади дослідження*, тобто ті психологічні підходи, вчення та ідеї, які були покладені в його основу (теоретичні положення, принципи організації емпіричного дослідження тощо).

Методологічна основа дослідження не є самостійним розділом наукової роботи, однак від її чіткого визначення значною мірою залежить досягнення мети і завдань наукового дослідження. Під методологічною основою дослідження слід розуміти основне, вихідне положення на якому ґрунтується дослідження.

Методологія як вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності має чотирирівневу структуру:

- методи наукового пізнання;
- загальнонаукові методи пізнання;
- наукові методи емпіричного дослідження;
- наукові методи теоретичного дослідження (Додаток 1).

У ВСТУПІ курсової роботи необхідно вказати опис теоретичних методів, використаних для аналізу літературних джерел, емпіричних та

методів обробки даних.

У пункті *експериментальна база дослідження* вказується, де саме проводилося емпіричне дослідження та який контингент обстежуваних брав у ньому участь.

У ВСТУПІ курсової роботи необхідно вказати на *новизну, теоретичну та практичну значущість дослідження*.

Міркуючи про *новизну роботи*, автор може виходити з трьох основних позицій, що визначаються ступенем розробленості та опрацювання теми (проблематики) дослідження:

- 1) якщо тема розроблена глибоко чи доволі ґрунтовно;
- 2) якщо тема опрацьована мало;
- 3) якщо проблема взагалі не має попереднього наукового осмислення.

Нижче пропонуємо специфіку опису новаторських елементів та необхідних додаткових аргументаційних компонентів відповідно до кожної із цих ситуацій.

1. Якщо дослідження присвячене проблемі, яка є достатньо розробленою та висвітленою в науковій літературі, то в цій частині вступу слід додати:

- обґрунтування, чому необхідним є подальше заглиблення в тему;
- що воно може дати науці в цілому чи що нового вносить у розробку конкретної теми.

2. Якщо тема розроблена недостатньо, то у цій частині вступу треба зупинитися на таких моментах:

- обґрунтування необхідності дослідження певного аспекту проблеми;
- акцентування уваги на концептуальній необ'єднаності наукових робіт, що присвячені науковій проблемі, яка досліджується;
- акцент на тому, що обрана тема заслуговує на більшу увагу.

3. Якщо ж у роботі очевидно домінують новаторські підходи (як у теоретичній, так і в емпіричній площинах), то необхідним є пояснення, чому ця тема так довго перебувала поза межами уваги дослідників.

Після зазначення усіх новаторських моментів, які асоціюються із темою роботи на макрорівні, треба чітко підкреслити всі здобутки, які дослідник вносить у висвітлення проблематики на будь-якому із конкретних рівнів – чи на рівні теорії (пропонування або апробація новітніх ідей або концепцій, вироблення нестандартних підходів чи концепцій розвитку), чи на рівні емпіричному (збір, систематизація фактів).

Висвітлюючи *наукове та практичне значення результатів дослідження*, слід обов'язково вказати, кого можуть зацікавити прямо чи опосередковано результати, які отримав студент, проводячи дослідження під час написання курсової роботи. У будь-якому випадку доречно зазначити, чи має курсова робота соціальне звучання, чи результати дослідження локалізовані виключно у теоретичній площині.

2.6. Основна частина курсової роботи з практичної психології

Основна частина курсової роботи включає теоретичний та практичний розділи. Хоча кількість розділів та параграфів визначається метою та завданнями дослідження, однак змістовна частина роботи не може складатися з одного розділу, а розділ не може складатися з одного параграфу. Їх має бути як мінімум два. Розділи та параграфи мають бути логічно взаємопов'язаними. Оптимальний обсяг кожного параграфу складає 10-15 сторінок тексту.

Кожен розділ починається з нової сторінки. Кожен параграф – після відступу в три рядки від попереднього. В кінці кожного параграфу та розділу необхідно пропонувати узагальнені висновки.

Перший розділ має включати теоретичні та методичні аспекти дослідження: аналіз наукової літератури в різних площинах - філософській, психологічній, історико-педагогічній; аналіз сучасних психолого-педагогічних концепцій у ракурсі обраної проблеми; дефінітивний аналіз ключових понять; узагальнення результатів емпіричних досліджень, що стосуються обраної проблематики.

На основі аналізу поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців, студент має розглянути сутність досліджуваної проблеми, запропонувати критичний аналіз різних концепцій та підходів, викласти власний погляд стосовно наукового феномену, який вивчається.

Другий розділ має містити обґрунтування необхідності використання психологічного інструментарію, відповідно до мети та гіпотези дослідження; детальний опис проведеного дослідження; кількісний та якісний аналіз одержаних результатів. Результати проведених досліджень у контрольних та експериментальних групах бажано подавати у вигляді таблиць та рисунків (діаграм та графіків).

Нумерація таблиць та рисунків здійснюється у межах підрозділів : табл. 2.1.1. - перша таблиця підрозділу 2.1. ТАБЛИЦІ ТА РИСУНКИ слід розміщувати після тексту, в якому вони вперше згадуються. Графи рядків та стовпчиків повинні мати назви (якщо назви граф дуже довгі, вони можуть бути замінені короткими умовними позначеннями або цифрами, пояснення яких розміщують у тексті заголовку всієї таблиці). Таблицю слід розміщувати так, щоб читати її можна було без повороту роботи або з поворотом за часовою стрілкою (на 90*) [11].

Інтерпретація даних таблиці має включати не просте перерахування отриманих цифр, а розкриття виявлених закономірностей, зв'язків, подання психологічної характеристики окремих груп досліджуваних, наведення можливих пояснень отриманих результатів [9, 49].

У практичному розділі можуть бути представлені й конкретні прийоми та рекомендації, які можуть сприяти практичному розв'язанню досліджуваної проблеми. За необхідності зазначені способи впливу та корекції можуть бути включені в третій - формувальний - розділ, специфікою якого є порівняння

цифрових даних результатів контрольної та експериментальної груп, а також проведення повторного психологічного дослідження після тренінгу або корекційної програми, що може засвідчити міру ефективності системи впливів, розробленої студентом-експериментатором.

2.7. Висновки до курсової роботи з практичної психології

Розділ «ВИСНОВКИ» має схожу структуру з розділом «ВСТУП». У ньому фіксується досліджувана проблема, її актуальність і т. ін. Головна відмінність полягає в тому, що цей розділ спрямовано на підведення підсумків роботи.

Висновки випливають із основних теоретичних положень роботи та результатів проведеного дослідження. Вони мають відповідати завданням курсової роботи та визначати шляхи ефективного розв'язання досліджуваної проблеми в діяльності практичного психолога чи під час навчання та виховання дітей на різних етапах онтогенетичного розвитку.

Обсяг розділу - 2-3 сторінки. У висновках автор має сформулювати висновки по розділам та по роботі в цілому. Висновки не повинні носити характер короткого резюме роботи, а мають включати підсумкові результати дослідження. Як вже зазначалося, висновки можуть включати й практичні рекомендації, які автор виносить на обговорення як результат власного дослідження.

У висновках необхідно розкрити зв'язок досліджуваної проблеми з більш широкою науковою сферою. Фактично автор ще раз розглядає актуальність теми, але під новим кутом, а саме: з точки зору перспектив подальших досліджень проблеми. Тому, у висновках, поруч із результатами дослідження, необхідно наголосити на питаннях (проблемах), які залишились поза увагою дослідника (або недостатньо дослідженими). Тобто мова йде про перспективи подальшої наукової роботи.

2.8. Список використаних джерел

У курсовій роботі література в списку використаних джерел подається за алфавітом прізвищ авторів або заголовків. Спочатку наводиться література українською та російською мовами, а потім - латинським шрифтом. Бібліографічний опис здійснюється мовою оригіналу. У всіх джерелах має бути вказана кількість сторінок. Зразки оформлення списку використаної літератури подані в Додатку 5 й відповідають вимогам ВАК України [12].

Бажано, щоб до списку літератури увійшли посилання на такі джерела:

- психологічні словники, енциклопедії;
- підручники;
- наукові праці окремих авторів (монографії);
- статті в спеціалізованих психологічних виданнях;

- статті у збірках наукових праць;
- автореферати дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата та доктора психологічних наук;
- спеціалізовані сайти Інтернету тощо.

2.9. Додатки

У ДОДАТКАХ розміщується допоміжний матеріал, який в основній частині переважніше текст і ускладнює його сприйняття. Мова йде про:

- повний опис методик дослідження;
- приклади бланків;
- результати первинної обробки даних емпіричного дослідження;
- таблиці деяких емпіричних даних, отриманих під час дослідження;
- повний опис розвивальних програм [4];
- повний опис програми соціально-психологічного тренінгу;
- повний опис корекційної програми.

Додатки повинні допомогти поглибити уявлення про виконану роботу. Вони не входять у загальний обсяг курсової роботи, але їх сторінки нумеруються за принципом наскрізної нумерації.

Кожен додаток подається на окремому аркуші в порядку посилань на них у тексті роботи. Додатки позначаються послідовно великими літерами української абетки за винятком Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

На всі додатки в тексті мають бути посилання: (додаток А) або (див. докладніше додаток А).

Додаток оформляється за схемою:

- посередині рядка слово «Додаток» та літера, що його позначає;
- під ним посередині рядка назва додатку;
- основний текст додатку [9, 26-27].

3. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Порядок захисту курсової роботи

Захист курсової роботи з практичної психології має за мету виявити глибину знань та самостійність суджень студента з певної наукової проблеми. Захист має відбуватися до початку екзаменаційної сесії. Курсові роботи повинні бути зброшуровані та подані на кафедру практичної психології не менш ніж за три тижні до захисту. Дату й час захисту курсової роботи визначає кафедра.

Кожна курсова робота з практичної психології попередньо розглядається науковим керівником, який готує відгук та приймає рішення про допуск курсової роботи до захисту. Студент має ознайомитися з відгуком наукового керівника до захисту курсової роботи.

Курсова робота не допускається до захисту, якщо:

- вона не носить самостійного характеру, списана з літературних джерел без посилань;
- основні питання кваліфікаційної роботи не розкрито або викладено епізодично (фрагментарно);
- в тексті багато помилок граматичного, стилістичного та змістовного характеру.

Захист курсової роботи відбувається за наступним планом:

- доповідь студента;
- відповіді на запитання, що стосуються проблеми дослідження;
- виступ наукового керівника;
- заключне слово студента.

Захист курсової роботи має відбуватися в присутності членів комісії, наукового керівника, студентів академічної групи, що дозволяє не тільки ознайомити студентів із результатами наукових досліджень одногрупників, але й розвиває навички наукових виступів, уміння коротко, аргументовано та чітко висловлювати матеріал, викладений в курсовій роботі.

До захисту студент має підготувати доповідь на 7-10 хв. за результатами проведеного дослідження. У доповіді обов'язково має бути відображено:

- обґрунтування актуальності теми дослідження;
- об'єкт, предмет, гіпотеза, мета та задачі дослідження;
- основні теоретичні положення, викладені в курсовій роботі;
- програми та методи дослідження;
- отримані результати та висновки з досліджуваної проблеми;
- практична значущість отриманих результатів;
- перспективи подальшого дослідження.

У доповіді мають бути відповіді на зауваження наукового керівника.

Під час виступу, для унаочнення результатів проведеного дослідження, студент може використовувати оргтехніку та ілюстративні матеріали.

Закінчивши доповідь, студент відповідає на запитання членів комісії, а також присутніх на захисті. Запитання мають бути чітко сформульованими і не акцентувати увагу на матеріалі, який було викладено під час виступу.

Підсумки захисту та оцінку курсової роботи, після обговорення, оголошує голова комісії.

3.2. Критерії оцінювання курсової роботи

Під час оцінювання курсової роботи з практичної психології керівник та члени комісії дотримуються таких загальних критеріїв:

- рівень розкриття теми дослідження;
- відповідність курсової роботи вимогам до її оформлення;
- рівень володіння матеріалом, який студент виявляє під час захисту роботи.

Оцінюючи теоретичну частину курсової роботи, науковий керівник та члени комісії звертають увагу на наступні критерії:

1. Актуальність та новизна проблеми дослідження з наукової та практичної точки зору.
2. Правильний опис методологічного апарату дослідження: об'єкта, предмета, мети, завдань та методів дослідження.
3. Уміння пошуку необхідних джерел інформації, обсяг опрацьованої літератури з проблеми.
4. Повнота розкриття основних аспектів проблеми в огляді літератури.
5. Вміння відбирати суттєву інформацію, необхідну для повного охоплення проблеми дослідження в теоретичній частині роботи.
6. Аналітичність, логічність та послідовність у розкритті теми.
7. Здатність до узагальнення та формулювання висновків, наведених в огляді наукової літератури.
8. Стилістично правильне оформлення курсової роботи [4].

Емпірична частина роботи оцінюється за такими критеріями:

1. Правильний опис методичного апарату дослідження: актуальності, мети, завдань, гіпотези та новизни емпіричного дослідження.
2. Адекватність у підборі психологічного інструментарію дослідження.
3. Обсяг роботи зі збору емпіричного матеріалу, який визначається кількістю методик, їх трудомісткістю та чисельністю вибірки досліджуваних.
4. Повнота опису програми та методичних процедур дослідження.
5. Повнота представлення результатів дослідження.
6. Представлення методів кількісної та якісної обробки результатів дослідження, використання методів математичної обробки даних.
7. Переконливість аргументації та доказовість висновків дослідження.
8. Повнота висновків дослідження та відповідних рекомендацій.
9. Якість інтерпретації результатів дослідження.
10. Правильне використання наукової стилістики під час опису емпіричного дослідження [9].

До основних критеріїв оформлення курсової роботи належать:

1. Оформлення курсової роботи згідно вимог.
2. Обсяг курсової роботи.
3. Список літератури достатній за обсягом та оформлений згідно вимог.
4. Грамотне оформлення тексту курсової роботи: відсутність орфографічних, пунктуаційних, граматичних та стилістичних помилок.

До критеріїв оцінювання захисту курсової роботи належать:

1. Вільне володіння матеріалом, який викладено в курсовій роботі.
2. Вміння висловити власне ставлення до наукового підходу (проблеми, яка досліджується).

3. Рівень майстерності усної доповіді.
4. Вміння контролювати свій емоційний стан під час виступу.
5. Вміння чітко, лаконічно та обґрунтовано відповідати на запитання.

Оцінювання курсової роботи з практичної психології здійснюється за 100-бальною шкалою з наступним переведенням даних 100-бальної шкали оцінювання в чотирьох бальну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу за системою ECTS. При отриманні оцінки «незадовільно», студент повторно виконує кваліфікаційну роботу, обираючи нову або доопрацьовуючи попередню тему.

Оцінка за курсову роботу виставляється науковим керівником у відомість обліку успішності та залікову книжку студента (незадовільна оцінка тільки у відомість).

Науковий керівник здійснює оцінювання змісту та оформлення курсової роботи, а комісія оцінює захист роботи.

Таблиця 2

Шкала оцінювання курсових робіт із психології

Бали	Критерії оцінювання змісту(тексту) (до 50 балів)	Критерії оформлення роботи (до 10 балів)	Критерії оцінювання захисту роботи (до 40 балів)
90-100	Робота виконана самостійно. Простежується творчий підхід до її виконання. Визначено актуальність дослідження. Правильно описанні об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження. Зміст роботи відповідає її плану. Основні аспекти проблеми висвітлено повно, логічно та послідовно. Правильний опис методологічного апарату. Адекватність використаних методів та методик дослідження відповідно до завдань дослідження. Повнота представлених результатів (кількісна та якісна обробка), висновків та опису корекційної програми. Спостерігається термінологічна чіткість та глибина викладу матеріалу. Теоретична частина відповідає емпіричній.	Оформлення роботи відповідає вимогам. У структурі витримана пропорційність частин. Обсяг роботи відповідає встановленим нормам. Список літератури достатній за обсягом та оформлений згідно вимог. Відсутні орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні помилки.	Під час захисту студент вільно орієнтується в науковій проблемі, яка досліджувалась, висловлює власне ставлення до неї. Демонструє високий рівень майстерності усної доповіді (риторичні уміння; уміння тримати тезу та розгортати її у відповідності до рамок доповіді; уміння визначати власну позицію; вміння тримати контакт із аудиторією; правильність вимови). Під час доповіді студент контролює власний емоційний стан. Чітко, логічно та обґрунтовано відповідає на запитання.
82-89	Робота виконана самостійно. Простежується творчий підхід	Оформлення роботи відповідає вимогам. У	Під час захисту студент вільно

	<p>до її виконання Визначено актуальність дослідження. Спостерігаються незначні помилки у визначенні об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. Зміст роботи відповідає її плану. Основні аспекти проблеми висвітлено повно, логічно та послідовно. Правильний опис методологічного апарату. Адекватність використаних методів та методик дослідження відповідно до завдань. В емпіричній частині трапляються незначні помилки в обробці даних (кількісна та якісна обробка). Висновки та опис корекційної програми представлені повно. При викладенні матеріалу інколи спостерігається порушення логіки. Теоретична частина відповідає емпіричній.</p>	<p>структурі витримана пропорційність частин. Обсяг роботи відповідає встановленим нормам. Список літератури достатній за обсягом та оформлений згідно вимог. Наявні незначні орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні помилки.</p>	<p>орієнтується в науковій проблемі, яка досліджувалась, висловлює власне ставлення до неї. Демонструє достатній рівень майстерності усної доповіді. Під час доповіді студент контролює власний емоційний стан. Вільно відповідає на додаткові запитання. Презентація результатів дослідження неяскрава.</p>
74-81	<p>Робота виконана самостійно. Визначено актуальність дослідження. Спостерігаються незначні помилки у визначенні об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. Зміст роботи відповідає її плану. Основні аспекти проблеми висвітлено відносно повно, хоча інколи простежується порушення логіки. Адекватність використаних методів та методик дослідження відповідно до завдань. В емпіричній частині трапляються помилки в обробці даних (кількісна та якісна обробка). Висновки представлені повно. В корекційній програмі трапляються недоліки. Теоретична частина відповідає емпіричній.</p>	<p>Оформлення роботи відповідає вимогам. У структурі не завжди витримана пропорційність частин. Обсяг роботи відповідає встановленим нормам. Список літератури достатній за обсягом, однак трапляються незначні порушення вимог в оформленні літератури. Наявні незначні орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні помилки</p>	<p>Під час захисту студент орієнтується в науковій проблемі, яка досліджувалась, однак висловлює власне ставлення до неї недостатньо аргументовано. Демонструє достатній рівень майстерності усної доповіді, яка обмежується підготовленим заздалегідь текстом. Студент не завжди контролює власний емоційний стан. В основному відповідає на додаткові запитання.</p>
64-73	<p>Робота виконана репродуктивно. Творчий підхід до виконання роботи не простежується. Визначено актуальність дослідження.</p>	<p>В оформленні роботи є деякі недоліки. У структурі не витримана пропорційність</p>	<p>Під час захисту студент орієнтується в науковій проблемі, яка досліджувалась, однак не висловлює</p>

	<p>Спостерігаються помилки у визначенні об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. План роботи недосконалий (простий або занадто ускладнений). Зміст роботи хоча і відповідає її плану, однак є поверховим та недостатньо структурованим. Основні аспекти проблеми висвітлені поверхово. У роботі спостерігається порушення логіки викладу матеріалу. Використанні методи та методики не завжди відповідають завданням дослідження. В емпіричній частині трапляються помилки в обробці даних (кількісна та якісна обробка). Висновки представлені неповно. Корекційна програма потребує доопрацювання. Емпірична частина частково відповідає теоретичній.</p>	<p>частин. Обсяг роботи не відповідає встановленим нормам. Список літератури недостатній за обсягом. Трапляються порушення вимог в оформленні літератури. Наявні орфографічні, пунктуаційні, граматичні та стилістичні помилки.</p>	<p>власного ставлення до неї. Демонструє недостатній рівень майстерності усної доповіді, яка обмежується підготовленим заздалегідь текстом. Студент не завжди контролює власний емоційний стан. На додаткові запитання відповідає невпевнено, поверхово.</p>
60-63	<p>Робота виконана недосконало, репродуктивно. Творчий підхід до виконання роботи не простежується. Допускаються помилки при визначенні актуальності, об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження. План роботи не досконалий (простий або занадто ускладнений). Зміст роботи є поверховим та недостатньо структурованим. Простежується невміння групувати матеріал, знаходити логічні зв'язки, встановлювати співвідношення між частинами. Деякі аспекти проблеми висвітлені поверхово. У роботі спостерігається порушення логіки викладу матеріалу. Більшість використаних методів та методик не відповідають завданням дослідження. В емпіричній частині багато помилок в обробці даних (кількісна та</p>	<p>У оформленні роботи є багато суттєвих недоліків. У структурі не витримана пропорційність частин. Обсяг роботи не відповідає встановленим нормам. Список літератури недостатній за обсягом. Трапляються суттєві порушення вимог в оформленні літератури. Багато орфографічних, пунктуаційних, граматичних та стилістичних помилок.</p>	<p>Під час захисту студент орієнтується в науковій проблемі, яка досліджувалась, однак не висловлює власного ставлення до неї. Демонструє низький рівень майстерності усної доповіді, яка обмежується підготовленим заздалегідь текстом. Студент не контролює власний емоційний стан. На додаткові запитання відповідає невпевнено, поверхово, деякі з них залишає без відповіді.</p>

	якісна обробка). Висновки представлені неповно. Корекційна програма потребує суттєвого доопрацювання. Емпірична частина ілюструє лише деякі положення теоретичної.		
35-59	Робота виконана фрагментарно, нашвидку Простежується несамотійний підхід до виконання роботи. Спостерігаються суттєві помилки при визначенні актуальності, об'єкту, предмету, мети та завдань дослідження або їх може не бути. План роботи недосконалий. Зміст роботи неструктурований. Тема не розкрита. У роботі спостерігається порушення логіки викладу матеріалу. Емпірична частина відсутня. Висновки представлені неповно або відсутні. Корекційна програма відсутня.	У оформленні роботи є багато суттєвих недоліків: розмір шрифту, міжрядковий інтервал, оформлення титульної сторінки тощо. У структурі не витримана пропорційність частин. Обсяг роботи суттєво зменшено. Список літератури зменшено за обсягом. Трапляються суттєві порушення вимог в оформленні літератури. Багато орфографічних, пунктуаційних, граматичних та стилістичних помилок.	Під час захисту студент неспроможний відтворити зміст роботи. Оперує лише загальними фразами. Не орієнтується в науковій проблемі, яка досліджувалась. Наявні грубі фактичні та мовленнєві помилки. Студент не контролює власний емоційний стан. На додаткові запитання не відповідає.
0-34	Курсова робота не виконана		

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в чотирьохбальну та шкалу за системою ECTS здійснюється в такому порядку:

Таблиця 3

Оцінка за шкалою, що використовується в КДПУ	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90–100	відмінно	A
82–89	добре	B
74–81		C
64–73		D
60–63	задовільно	E
35–59	«незадовільно» з можливістю повторного захисту курсової роботи	FX

0–34	«незадовільно» з обов'язковим повторним виконанням курсової роботи	F
------	---	---

4. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

1. Психологічні особливості розвитку пам'яті на різних етапах онтогенезу.
2. Психологічні особливості розвитку уваги на різних етапах онтогенезу.
3. Психологічні особливості мислення на різних етапах онтогенезу.
4. Психологічні особливості розвитку уяви на різних етапах онтогенезу.
5. Психологічні особливості емоційно-вольової сфери на різних етапах онтогенезу.
6. Вплив засобів масової інформації на розвиток агресивності та тривожності дітей на різних етапах онтогенезу.
7. Психологічна характеристика обдарованої дитини.
8. Психологічні проблеми формування особистості обдарованої дитини.
9. Творчі здібності. Творча обдарованість.
10. Розвиток творчого мислення учнів.
11. Готовність дитини до навчання в школі.
12. Особливості психологічної готовності дитини до систематичного навчання в школі.
13. Причини шкільної дезадаптації молодших школярів.
14. Корекція шкільної тривожності в молодшому шкільному віці.
15. Особливості характеру дітей на різних етапах онтогенезу.
16. Психологічні особливості темпераменту дітей на різних етапах онтогенезу.
17. Особливості прояву темпераменту у хлопчиків і дівчат у молодшому шкільному віці.
18. Роль батьків у процесі формування особистості дитини в ранньому віці.
19. Конфлікти в сім'ї та способи їх подолання.
20. Конфлікти в учнівському колективі та конструктивні способи їх розв'язання.
21. Психологія самотності: генезис, види, прояви.
22. Дитяча агресивність.
23. Особливості використання гри в навчальній діяльності учнів початкових класів.
24. Розвиток творчих здібностей у учнів.
25. Уява та творчість у молодшому шкільному (дошкільному) віці.
26. Дослідження особливостей пізнавальної діяльності учнів початкових класів з низьким рівнем розумового розвитку.
27. Дитячі страхи та їх корекція.

28. Вплив оцінки значущих дорослих на самооцінку дитини.
29. Психологічні особливості учнів з вадами розумового розвитку.
30. Діти з затримкою психічного розвитку.
31. Психологічна характеристика недисциплінованих учнів.
32. Психологічна характеристика невстигаючих учнів.
33. Психологічні причини шкільної неспішності.
34. Психологічна характеристика дітей, які захоплюються азартними іграми.
35. Психологічна характеристика дітей з проявами девіантної поведінки.
36. Розвиток навичок подолання негативних форм поведінки підлітків.
37. Вплив комп'ютерних ігор на психіку дитини.
38. Професійна спрямованість особистості в юнацькому віці.
39. Психологічні особливості спілкування на різних етапах онтогенетичного розвитку особистості.
40. Проблема стосунків підлітків з ровесниками та дорослими.
41. Психологічні аспекти профілактики наркоманії у підлітків.
42. Ідеали та спрямованість особистості в підлітковому(юнацькому) віці.
43. Психологічні особливості впливу сім'ї на формування особистості дитини.
44. Малюнок як засіб вивчення мікросередовища дитини.
45. Психологічні особливості статевого виховання дитини.
46. Поведінка підлітків в конфліктних ситуаціях.
47. Види конфліктів у навчально-виховному процесі та їх психологічна інтерпретація.
48. Особливості світосприймання та Я-концепції учнів підліткового (юнацького) віку.
49. Розвиток саморегуляції у школярів психотехнічними методами.
50. Психологічний аналіз шляхів педагогічного впливу на учнів.
51. Особливості психокорекції учбових фобій у учнів.
52. Дослідження особливостей стресових станів у дітей різного віку.
53. Психологічні бар'єри спілкування у школярів.
54. Формування «Я-концепції» майбутнього практичного психолога в умовах професійного навчання.
55. Емпатійне спілкування в роботі практичного психолога.
56. Розвиток самооцінки у студентів-психологів.
57. Тривожність як прояв суперечностей «Я-концепції» майбутнього практичного психолога.
58. Діагностика професійної придатності першокурсників до педагогічної (психологічної) діяльності.
59. Проблема особистісного росту в гуманістичній психології.
60. «Образ-Я» в ментальності українця.

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ
КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка**

Кафедра практичної психології

КУРСОВА РОБОТА

з практичної психології

на тему:

Агресивна поведінка підлітків

Студентки курсу групи
напряму підготовки: 6.010103
Практична психологія
Додаткова спеціальність: 6.010106
Соціальна педагогіка
Прізвище, ім'я, по-батькові
Керівник :кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології
Прізвище, ім'я, по-батькові

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ВСТУП	3
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ ТРИВОЖНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГІЇ	8.
1.1. Психологічна характеристика наукових феноменів «тривога» та «тривожність».....	8
1.2. Психологічні особливості тривожності в молодшому шкільному віці.....	11
1.3. Причини та основні фактори шкільної тривожності молодших школярів.....	14
Висновки до першого розділу.....	18
Розділ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	19
2.1. Огляд та обґрунтування вибору методик дослідження шкільної тривожності молодших школярів	19
.....2.2. Організація емпіричного дослідження.....	24
.....2.3. Результати психологічної діагностики шкільної тривожності молодших школярів.....	27
Висновки до другого розділу.....	29
Розділ 3. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ, ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ИПОДОЛАННЯ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	30
3.1. Вікова динаміка зміни шкільної тривожності учнів 1-4 класів...	30
3.2. Психолого-педагогічні умови подолання шкільної тривожності молодших школярів.....	33
3.3. Корекційна програма щодо подолання тривожності молодших школярів.....	37
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42
ДОДАТКИ	44
А. Зразки бланків методик психодіагностики.....	44
Б. Таблиці зведених індивідуальних даних обстеження молодших школярів за всіма методиками.....	45

**ПРИКЛАД ВСТУПУ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПРАКТИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

ТЕМА:

**«ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОЇ «Я-КОНЦЕПЦІЇ»
СТАРШОКЛАСНИКІВ»**

ВСТУП

Актуальність дослідження. Внутрішній світ особистості, її самосвідомість здавна привертала увагу філософів, психологів, педагогів. Свідомість і самосвідомість є однією із центральних проблем сучасної психології. Це обумовлено тим, що вчення про свідомість і самосвідомість становить методологічну основу рішення не тільки багатьох найважливіших теоретичних питань, але й практичних завдань у зв'язку з формуванням життєвої позиції зростаючої особистості.

Здатність до самосвідомості та самопізнання - виняткове надбання людини, яка усвідомлює себе як суб'єкта свідомості, діяльності, спілкування. Кінцевим результатом самопізнання є динамічна система уявлень людини про себе - «Я-концепція».

Зміст «Я-концепції», як вважають психологи, є одним із найбільш важливих результатів виховання та навчання, тобто того, що складає зміст і форми соціалізації дитини. «Я-концепція» визначає не просто те, що собою представляє індивід, але й те, що він про себе думає, як визначає власні можливості розвитку в майбутньому.

Поняття «Я-концепції» сформували представники гуманістичної психології. Воно стало предметом дослідження вчених Р. Бернса, Ч. Кулі, А. Маслоу, Р. Мейя, Дж. Міда, Дж. Олпорта, К. Роджерса та ін. Як динамічна система уявлень особистості про себе, що існує в усвідомлюваній та неусвідомлюваній формах, у поєднанні з їх емоційно - забарвленою оцінкою та поведінковою реакцією, «Я - концепція» була предметом вивчення радянських і вітчизняних дослідників. Так, психологічний зміст поняття «Я-

концепція» розкрито в роботах М.Й. Боришевського, Т.В. Говорун, І.С. Кона, Ю.М. Орлова, О.Т. Соколової, В.В. Століна, П.Р. Чамати, І.І. Чеснокової та ін.

Структура «Я- концепції» особистості та психологічні характеристики її основних компонентів висвітлені в роботах О.Г. Асмолова, К.А. Абульханової-Славської, І.Д. Беха, М.Й. Боришевського, Л.В. Бороздіної, Л.В. Долинської, Р.М. Грановської, О.Є. Гуменюк, А.В. Захарової, Г.І. Ліпкіної, С.Д. Максименка, А.В. Петровського, Л.С. Рубінштейна, О.Т. Соколової, В.В. Століна, І.І. Чеснокової та ін. У деяких дослідженнях з'ясовувались функції «Я- концепції» в різних видах діяльності та поведінці (М.Й. Боришевський, Т.В. Дмитрова, І.С. Кон, Г.К. Радчук, В.І. Юрченко та ін.). Віковій динаміці формування «Я- концепції» присвячені роботи І.С. Кона, С.Б. Кузикової, І.А. Слободянюка, Л.М. Співак та ін.

Зважаючи на те, що важливим періодом становлення «Я-концепції» особистості є старший шкільний вік, дослідження особливостей її розвитку та формування у цей період є актуальним. Рання юність - це період, коли на перший план виходить соціальне самовизначення, вибір життєвого шляху, становлення світогляду, визначення особистістю свого місця у світі. До основних особистісних надбань періоду ранньої юності в першу чергу належить розвиток самосвідомості і відкриття власного «Я». Світ власних думок, почуттів і переживань здається старшокласнику неповторним і оригінальним. Це приводить до самоаналізу власних вчинків і поведінки, що сприяє кращому розумінню себе.

У сучасній вітчизняній психології юнацький вік характеризується не тільки як вік становлення професійної свідомості, але й як вік зростання сили «Я», його здібності проявляти і зберігати свою індивідуальність. Водночас у цей період є підстави для подолання страху втрати особистістю свого «Я» в умовах групової діяльності або інтимної близькості, дружби. Саме у цих умовах «Я» випробовує свою силу через протистояння з іншими людьми.

Отже, соціальна та психолого-педагогічна значущість проблеми, необхідність подальшого її теоретичного та емпіричного вивчення зумовили вибір теми нашого дослідження «Формування та розвиток позитивної «Я-концепції» старшокласників».

Об'єкт дослідження - «Я-концепція» як ядро особистості старшокласників.

Предмет дослідження - особливості розвитку та формування позитивної «Я-концепції» старшокласників.

Мета: здійснити теоретичне дослідження проблеми розвитку і формування «Я-концепції» у період ранньої юності, через проведення емпіричного дослідження; виявити особливості розвитку «Я-концепції» старшокласників; визначити умови формування позитивної «Я-концепції» старшокласників.

В основу дослідження покладене **припущення:** розвиток та формування позитивної «Я-концепції» старшокласників відбувається під впливом створення умов для гармонізації структури особистості старшокласника; подолання перешкод у цьому процесі забезпечується засобами цілеспрямованого психологічного впливу на підструктури «Я-концепції».

Для досягнення мети та перевірки висунутої гіпотези були реалізовані наступні **завдання**.

1. Висвітлити теоретичні аспекти дослідження проблеми розвитку та формування «Я-концепції» старшокласників.
2. Визначити особливості позитивної «Я-концепції».
3. Здійснити емпіричне вивчення процесу розвитку «Я-концепції» старшокласників.
4. Визначити умови формування позитивної «Я-концепції» старшокласників.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки висунутої гіпотези був реалізований комплекс **методів дослідження:** теоретичне дослідження (аналіз, порівняння, класифікація, узагальнення, систематизація теоретичних

і експериментальних даних); експериментальна частина дослідження виконувалася із застосуванням порівняльного методу, спостереження, бесід, психодіагностичних методик, методу аналізу процесів і продуктів діяльності школярів, методів статистичної обробки даних.

Експериментальна база дослідження. В емпіричному дослідженні брало участь 20 учнів 10 класу та 20 учнів 11 класу НВО «ЗОШ I-III ступенів - ліцей №19 - позашкільний центр Кіровоградської міської ради Кіровоградської області». Загальна кількість досліджуваних становила 40 осіб.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що узагальнено теоретичні аспекти дослідження проблеми розвитку і формування «Я-концепції» старшокласників та визначено особливості позитивної «Я-концепції» старшокласників. Визначені критерії діагностування «Я-концепції» старшокласників. Обґрунтована та апробована програма, спрямована на формування позитивної «Я-концепції» в ранньому юнацькому віці. Розширені, поглиблені, узагальнені психологічні знання про явища свідомість, самосвідомість, види та структура «Я-концепції». Набули подальшого вивчення науково-теоретичні підходи щодо

Практичне значення дослідження полягає в тому, що підібрані та модифіковані методики для дослідження складових «Я-концепції» в учнів раннього юнацького віку. Теоретично обґрунтована та апробована програма формування позитивної «Я-концепції» старшокласників, яка може бути застосована шкільними психологами у практичній роботі з юнаками.

Публікації. Результати дослідження представлені в 1 статті та у виступі на студентській конференції.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку, літератури, додатків. Основний зміст дипломної роботи викладений на 105 сторінок. Загальний обсяг роботи 157 сторінок.

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ
БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ
ДЖЕРЕЛ**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
Книги: Один автор	Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П. Ильин. — Санкт-Петербург: СПб.: Питер, 2012. — 448 с. — (Серия «Мастера психологии»).
Два автори	Мясоїд П.А. Загальна психологія: навчальний посібник [для студ. вищ. пед.закл. осв.] /П.А.Мясоїд. —К.: Вища шк., 1998.- 479 с. — Коробко С.Л. Робота психолога з молодшими школярами: метод. посіб. / С.Л.Коробко, О.І.Коробко. — К.: Літера ЛТД, 2006. — 416 с. — Крайг Г. Психология развития /Г.Крайг., Д.Бокум. — [9-е изд.]. - СПб: Питер, 2012. — 240 с. — (Серия «Мастера психологии»).
Три-чотири автори	Майерс И.Б. МВТИ: определение типов. У каждого свой дар /И.Б.Майерс, П.Б.Майерс; пер.с англ. ООО «пароль. — М.: Бизнес Психологи, 2012. — 320 с. Чалдини Р. Социальная психология . Пойми других, чтобы понять себя / Р.Чалдини, Д.Кенрик, С.Нейберг. —Санкт-Петербург: СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002.- 256 с. (серия «Главный учебник»).
П'ять і більше авторів	Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація : метод. посіб. [для соц.педаг.та практ. психол осв. закл.] / [О.М.Полякова, Є.В.Анохин, Г.Л.Єфремова та ін.]; за ред. О.М.Полякової. — Суми: Сум ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. — 344 с.
Без автора та багатотомний документ	Проблеми загальної та педагогічної психології: [зб.наук.праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / наук. ред. Максименко С.Д]. — К: «ГНОЗІС», 2005. - Т.VII. вип. 6. — 2005.- 408 с.
Матеріали конференцій, з'їздів	Сучасна початкова школа: проблеми, пошуки, знахідки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Становлення та розвиток початкової освіти на Україні»], (Тернопіль, 18—19 квітня 1996 р.) / М-во освіти України, Тернопільський державний педагогічний інститут. —Тернопіль: упр. стат., 1996. - 148 с.
Законодавчі та нормативні документи	Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2006. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань).
Словники	Психология: словарь /[ред. упоряд. А.В.Петровський, М.Г.Ярошевский]. — М.: Политиздат,1998. — 494 с. Психологический словарь /[ред. В.В.Давыдов, А.В.Запорожец, Б.Ф.Ломов и др.]. — М.: Педагогика, 1983. — 448 с.
Дисертації	Долинская Л.В. Психологические особенности самоконтроля подростков: дис. канд. психол. наук.: 19.00.07 /Л.В.Долинская. — К., 1978. — 278 с.

Автореферати дисертацій	Корчакова Н.В. Психологічні особливості самопрезентації в молодшому шкільному віці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психолог. наук : спец. 19.00.07 „Педагогічна та вікова психологія” / Н. В. Корчакова. — Івано- Франківськ, 2004. — 20 с.
Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	Теплова Л.И. Тест умственного развития младших подростков /Л.И.Теплова // Психологическая диагностика. -2009. - №5. – С.3-53. Максименко С.Д. Навчання, що виховує і розвиває / С.Д.Максименко // Психолог. -2004. - №21-22 (117-118). – С.3-22
Електронні ресурси	Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим-2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник — 2003. — № 4. — С. 43. — Режим доступу : http //www.nbu.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm .

Список використаних джерел:

1. Безлюдний О.І. Магістерська робота у педагогічному вузі: Посібник для студентів-магістрантів / О.І.Безлюдний, Ю.М. Краснобокий.- К.: Науковий світ, 2000. – 117 с.
2. Виконання курсових, дипломних та магістерських робіт / [Атаманчук П.С., Гнатюк Ю.В., Криськов У.А., Щирба В.С]. – Кам'янець –Подільський Державний педагогічний університет, 2001. -24 с.
3. Гавриш Р.Л. Науково-дослідна діяльність студентів у вищих навчальних закладах /Р.Л Гавриш. –Полтава, 2004. – 44с.
4. Карандашев В.Н. Квалификационные работы по психологии: реферативные, курсовые и дипломные: Учебно-методическое пособие /В.Н.Карандашев. –М.: Смысл, 2002. – 167 с.
- 5.Краснобокий Ю.М. Словник-довідник науковця-початківця /Ю.М.Краснобокий. – К.: Науковий світ, 2000. – 83 с.
6. Мальцев Д.М. Основы научных исследований /Д.М.Мальцев, Н.А.Емельянова. – Киев., 1982. – 86 с.
7. Методичні рекомендації до виконання науково-дослідної роботи та оформлення її результатів для студентів спеціальності 6601/2 «Менеджмент державних установ» та студентів магістерської програми «Державне управління економікою» очної та заочної форми навчання /Укладачі Д.М.Котенок та В.І. Усик. – К.: КНЕУ, 2013. – с. 105 <https://www.google.ru>
8. Методические указания по подготовке курсовых и дипломных работ - /Сост. Ю.Н.Емельянов. СПб., 1993. 12
9. Моргун В.Ф., Москаленко Л.С. Кваліфікаційні наукові роботи з психології: курсова, дипломна, магістерська: Метод. рекомендації для студентів /За ред. В.Ф.Моргуна.- Полтава.: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2007.- 72 с.
10. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту /І.В.Мороз. –К., 1997. – 57 с.

11. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій //Бюлетень ВАК України.-2000.-№2.-С.28-38
12. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, який наводять у дисертації, і списку опублікованих робіт, який наводиться в авторефераті //Бюлетень ВАК України – 2008 - №3 - с. 9-13.
13. П'ятницька – Познякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник. – К., 2003. – 116с.
14. Шулдик Г.О., Якимчук Б.А. Методичні вказівки до написання дипломних та курсових робіт / Г.О Шулдик, Б.А.Якимчук. – К.: Знання, 1999. – 18 с.
15. Яблонський А.І. Курсові роботи з психології. Навчально-методичний посібник / А.І Яблонський, Л.А.Данилевич, С.Ю.Діхтяренко. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 84 с.